

Muzejní čtvrtletník

UŽ 130 LET

Muzeum Českého ráje v Turnově

zdarma

číslo 3/2016, ročník XIII.

Nominace skleněných ozdob do UNESCO

Zpracováváme nominaci jedinečných ozdob z Poniklé, s. 4.

Pěstní klín pro leváky

Na straně 3 si přečtete informace o výjimečném nálezu.

(Skoro) nejstarší mince v muzejní sbírce

Na straně 5 vám představíme dva zástupce středověku.

Co nás čeká a co bylo?

Nabídku výstav a akcí, spolu s fotografickými pomínkami najdete na s. 8.

500 LET OD PŘESTAVEB HRUBÉHO ROHOZCE

Těsně před začátkem prázdnin byla ve třetím patře muzea otevřena výstava o rohozeckém zámku. Pomyslným odrazovým můstkem, který celou výstavu inspiroval, je výročí výrazné přestavby tehdy ještě hradu Hrubého Rohozce, kterou realizoval rod Krajířů z Krajku. Byť s určitostí nevíme, kdy tato přestavba začala (patrně tomu bylo již na konci 15. století), její ukončení máme vzácně epigraficky datované rokem 1516, tedy přesně před půl tisíciletím, v podobě vyrytého nápisu na levém krakorci balkonu na nádvoří. Vzhledem k době jejího průběhu v sobě tato přestavba kloubí prvky ještě čisté pozdní gotiky (tzv.

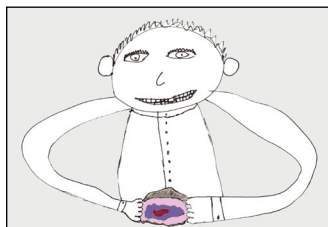
vladislavské – podle tehdy vládnoucího českého krále Vladislava Jagellonského) s prvky již renesančními. Díky této přestavbě se

Hrubý Rohozec proměnil z ryzě raně gotického hradu pevnostního charakteru na pohodlné sídlo, *Pokračování na s. 2*

PRÁZDNINOVÁ NABÍDKA

DEN S MINERALOGEM

Každé úterý v červenci a v srpnu bude v areálu našeho muzea připraven zážitkový program (nejen) pro děti. Jelikož se jedná o program s geologickou tematikou a zajišťuje ho mineralog muzea, byl příležitostně nazván *Den s mineralogem*. Pro návštěvníky každého věku budou připravena stanoviště, která se v případě pěkného počasí budou nacházet ve venkovním areálu muzea. *Pokračování na s. 3*

ŘEMESLNICKÉ SOBOTY

Již potřetí nabízíme Turnovákům i návštěvníkům ze široka daleka program, kterým si mohou zpestřit každou prázdninovou sobotu. V Kamenářském domě na vás bude čekat dílna vedená zkušeným řemeslníkem či výtvarníkem, který vás seznámí s daným řemeslem a pomůže vám vyrobit si předmět-souvenýr, který jinde nekoupíte. *Program na s. 3*

LOUTKÁŘI NA DLASKOVĚ STATKU

Už několik let trvá spolupráce muzea s Loutkářským souborem Na Židli, která se mimo jiné projevuje krásnou a hojně navštěvovanou prázdninovou akcí nazvanou *Loutkáři na Dlaskově statku*. Nejinak tomu bude i letos, kdy se opět v každou prázdninovou neděli můžete se svými dětmi vydat na loutková představení. Ta se konají vždy v 11, 13 a 15 hodin a vstupné vás vyjde na 30 korun. *Program na s. 3*

VE ČTVRTEK NA VÝSTAVU S KURÁTORY

K výstavám Už 130 let a 500 let od přestaveb Hrubého Rohozce jsme nachystali komentované prohlídky. Přejde si poslechnout různé zajímavosti o vystavených exponátech a naší práci. Program najdete na našich webových stránkách.

500 LET OD PŘESTAVEB HRUBÉHO ROHOZCE – POZDNÍ GOTIKA A RANÁ RENESANCE V ČESKÉM RÁJI

Dokončení ze s. 1

kteří již předznamenávalo příchod zámecké módy. Stal se tedy pohodlným, reprezentativním šlechtickým sídlem přelomu středověku a raného novověku a jeho podobu přibližuje vystavená modelová rekonstrukce. Jako památkový objekt je na výstavě Hrubý Rohozec představen díky předmětům, které zámek zapůjčil ze svých sbírek a které prozatím nebyly pro veřejnost vystaveny.

Rovněž poprvé jsou na výstavě představeny výsledky výzkumu tzv. hradiště u Dolánek, což byl jakýsi předchůdce Hrubého Rohoz-

ce, jehož hmotová rekonstrukce na základě zjištění, která v 80. letech minulého století učinil významný český archeolog a turnovský

rodák Jan Klápště, je na výstavě také k vidění. V návaznosti na stavební činnost na Hrubém Rohozci chce výstava návštěvníkům ukázat i další regionální památky a jejich osudy v období pozdní gotiky a renesance. Z téhož období zde můžete nalézt výsledky archeologických výzkumů, které dokumentují oblastní výrobu kachlů užívaných ke stavbě kamen na místních šlechtických sídlech, a jako nejnovější, dosud nepublikovaný poznatek, je tu představeno zpracování železné rudy, která se těžila v pískovcových skalách, jež jsou tak typické pro Český ráj. Jiří Sajbt

OHLÉDNUTÍ ZA ŠPERKAŘSKÝM SYMPOZIEM

Back in Munich but our hearts and heads in Turnov... oznámil mi e-mail, který jsem dostal 29. května, bezprostředně po ukončení sympozia, od Helen Britton a jejího muže Davida Bielandera. „Jsme zpátky v Mnichově, ale naše srdce a hlavy zůstaly v Turnově“. Rodilá Australanka a Švýcar, kteří žijí v metropoli evropského šperku, se u nás zdrželi i po skončení sympozia, aby si užili Staročeských řemeslnických trhů a letošního povedeného hudebního programu. V podobném duchu pak zněly i zprávy od ostatních účastníků, kteří se odsud rozjeli nejen Německa, ale i do Španělska, Litvy, Belgie a Rakouska. Kdo se zajímá o současný šperk, musel složení letošní skupiny výtvarníků ocenit, protože jména Philip Sajet, Helen Britton, David Bieland, Jorge Manilla, Petra Zimmermann nebo Edu Tarín mají mezi šperkaři velmi dobrý zvuk a není úplně jednoduché doladit v jejich nabitém programu vhodný termín. Vždyť s Philipem Sajem se jsme se na jeho účasti domlouvali bezmála čtyři roky, s Mexičanem Jorge Manillou (žije v belgickém Gentu) jsem v kontaktu od našeho setkání před dvěma lety ve Valencii. Tam jsem zaregistroval také nadějněho Španěla Edu Tarína, který letos se svými jaspisovými závěsy zvítězil v prestižní přehlídce mladých autorů *Talente* v Mnichově. Bylo potěšující sledovat, jak dobře se v „teambuildingu“ uplatnili naši mladí šperkaři Veronika Gocová, Mája Steffanová a Martin Pouzar, kteří mimo jiné připravili, k překvapení Litevky Violety Adomaityté, oslavu jejích narozenin. Také další okolnosti průběhu letošního 24. sympozia byly výjimečné. Na letošní srdečné, takřka rodinné atmosféře sympozia mělo nezanedbatelný podíl prostředí roubeného Kamenářského domu, kde jsme po mnoha letech kočování se sympoziem zakotvili. Díky neopadajícimu entuziasmu Jany Válkové Střílkové a s pomocí dalších turnovských zlatníků a firem jsme studio, kde se odbývají dětské dílny a výtvarné salóny, proměnili v krásnou zlatnickou dílnu. Významně k tomu přispěli také sponzoři, kterých se letos sešlo nezvykle mnoho. Vedle Ministerstva kultury a Města Turnova to

byl jeden z hlavních českých dodavatelů zlatnických potřeb firma Advantage s.r.o. a vstříc nám vyšlo i DUV Granát Turnov. Z USA pak sympozium finančně podpořil Dr. Robert Browning, vedoucí ateliéru šperku a průmyslového designu na Montclair State University NJ, náš dlouholetý příznivec a účastník několika minulých sympozii. Podle svých slov tak chtěl ocenit jejich přínos i pro svůj vlastní výtvarný růst.

A co napsat k výsledkům? Do 19. června byly k vidění na výstavě v našem muzeu, kde si návštěvníci mohli ověřit množství rozdílných výtvarných přístupů, jimiž současní autoři naplňují pojem šperk. Některé exponáty odrážely i možnost pracovat v novém prostředí, s novými materiály a postupy, nebo naopak pod dojmem staré místní tradice. Jorge Manilla po léta fascinuje diváky velkými černými náhrdelníky, ale tady s novou zkušeností patinování stříbra a mědi sirnými játry, s nímž jej seznámil odborný učitel Jaroslav Prášil z restaurátorské VOŠ, se jeho tepané závěsy barevně rozsvítily, do jednoho navíc zasadil surové granáty. V broži Helen Britton se zase setkaly skleněné pomněnky *Made in Czechoslovakia* koupené v New Yorku, s lisovanými kameny z Neugablonz a s olivíny, které si autorka nasbírala v lomu v Proseči. Petra Zimmermann provedla „dekonstrukci“ staré dámské kabelky, z jejíž jemné kovové sítky vznikl náhrdelník a z přeformovaného uzávěru tvarově velmi zajímavá brož osázená skleněnými kameny. A na závěr zmiňme ještě alespoň jeden přírůstek do muzejní kolekce šperků. Philip Sajet je typem autora, který o svých špercích dlouho a důkladně přemýšlí. Rozpracoval tu několik myšlenek (na jejichž provedení v budoucnu jsem velmi zvědav), ale poraněná ruka mu nedovolila je dokončit. Muzeu proto věnoval prsten s motýlem, kterým na výstavě prezentoval svou dosavadní tvorbu. Už stručný výčet materiálů a technik, které k jeho zhotovení použil (stříbro, zlato, diamanty, email, niello), svědčí o komplikovaném, jedinečném díle a také o tom, co pro Sajeta účast na sympoziu a zastoupení v turnovské sbírce znamená.

Miroslav Cogan

DEN S MINERALOGEM

Dokončení ze s. 1

Mezi aktivitami, na které se návštěvníci mohou těšit, je odlévání a barvení zkamenělin ze sádry, rýžování českých granátů, příp. jiných minerálů, a drahých kamenů pomocí rýžovací pánve, probírání a „rýžování“ olivínů i dalších minerálů ze šterkové drti. Děti si zahrají na malé paleontology a při objevování kostry dinosaura. Jednotlivá zastavení budou lidem k dispozici od začátku do konce otevírací doby muzea. Speciální program je nachystán na dvě úterý – 12. 7. a 3. 8. Tyto dva dny se budu nacházet v areálu muzea i já a budu k dispozici všem návštěvníkům pro jejich zvědavé dotazy.

Navíc v kamenářském domě proběhnou přednášky na téma *Kráska a lesk minerálů* (s názornými ukázkami), bude také možnost zkoumat výbrusy hornin pod mikroskopem nebo minerály pod stereomikroskopem. Doufám, že o prázdninách bude pěkné počasí, a těším se na setkání s vámi. **Jan Bubal**

5. 7. / 9. 8. / 30. 8.

Odlévání a barvení zkamenělin ze sádry

Objevování pokladu – hledání drahých kamenů (rýžování českých granátů pomocí rýžovacích pánví, rýžování olivínu, pyritu a galenitu ze šterkové drti)

Archeologické objevy – najdete kostru dinosaura

12. 7. / 23. 8.

Skrytá krása hornin – zkoumání výbrusů hornin pod mikroskopem s komentářem mineraloga a geologa Jana Bubala

Kráska a lesk minerálů – přednáška Jana Bubala s ukázkami

Objevování pokladu – hledání drahých kamenů (rýžování českých granátů pomocí rýžovacích pánví, rýžování olivínu, pyritu a galenitu ze šterkové drti)

Archeologické objevy – najdete kostru dinosaura

19. 7. / 26. 7. / 2. 8. / 16. 8.

Objevování pokladu – hledání drahých kamenů (rýžování českých granátů pomocí rýžovacích pánví, rýžování olivínu, pyritu a galenitu)

Archeologické objevy – najdete kostru dinosaura.

LOUTKÁŘI NA DLASKOVĚ STATKU

3. 7. / **Kašpárek a princezna**, hraje BOĎI Jaroměř

10. 7. / **Tři prasátka a vlk**, hraje LS Na Židli Turnov

17. 7. / **Žabí princ**, hraje LS Maminy Jaroměř

24. 7. / **Červená Karkulka**, hraje LS Na Židli Turnov

31. 7. / **Ostrov splněných přání**, hraje LS Spojáček Liberec

7. 8. / **Pohádky o pejskovi a kočičce**, hraje LS Na Židli Turnov

14. 8. / **Plechové pohádky**, hraje LS Kordula Liberec

21. 8. / **Najdi kličku, Ciferníčku aneb Hodinářská pohádka**,

hraje Divadýlko Matýsek Rynoltice

28. 8. / **O slepičce kropenaté**, hraje LS Na Židli Turnov

Pokud se nebudete moct loutkářských představení nabažít, připravil pro vás soubor Na židli i další prázdninové povyražení, a to Loutkářský vlak. Ten vyjede 9. a 23. července a 6. a 27. srpna, a to z Turnova do Rovenska pod Troskami a zpět a z Turnova do Semil a zpět. Program a jízdní řády najdete například na webových stránkách Spolku přátel železnic Českého ráje www.3100134.cz.

-ak-

ŘEMESLNÉ SOBOTY

Dokončení ze s. 1

K návštěvě dílny se není třeba se objednávat, konají se vždy celý den od 10 do 17 hodin. V případě naplnění kapacity, stačí chvíli počkat.

2. 7. / **Řezání a broušení drahých kamenů** s brusíčem Tomášem Štefánkem. Vstupné: 40,- Kč

9. 7. / **Sklářská dílna** – skleněná kompozice se sklářkou a výtvarnicí Marcelou Ouhrabkovou. Vstupné: 60,- Kč

16. 7. / **Olivínový šperk** – šperkařská dílna se šperkařkou a výtvarnicí Veronikou Gocovou. Vstupné: 40,- Kč

23. 7. / **Smaltovaný šperk** – výroba šperku netradiční metodou (šperkařka Marta Švajdová). Vstupné: 40,- Kč

30. 7. / **Kovářská dílna** s uměleckým kovářem Jaroslavem Válkem. Vstupné: 40,- Kč

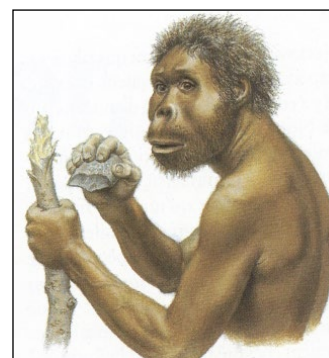
6. 8. / **Sklářská dílna** – výroba skleněné květiny s výtvarnicí a sklářkou Kamilou Parsi Žďárskou. Vstupné: 60,- Kč

13. 8. / **Plstěný kámen** – výtvarně-řemeslná dílna s výtvarnicí a šperkařkou Janou Válkovou Strílkovou. Vstupné: 40,- Kč

20. 8. / **Řezání a broušení drahých kamenů** s brusíčem Tomášem Štefánkem. Vstupné: 40,- Kč

27. 8. / **Montovaná ozdoba** – řemeslná dílna v Kamenářském domě Vstupné: 40,- Kč. **-mb-**

PĚSTNÍ KLÍN PRO LEVÁKY

300 tisíc let. Jakým dílem osudu se dostal spolu s ostatními kameny do základového výkopu pro haltýř, se můžeme jenom dohadovat.

V roce 2003 prováděli archeologové z turnovského muzea v historickém jádru Českého Dubu v souvislosti s rekonstrukcí kanalizační sítě záchranný výzkum. Objevili na dvě desítky roubených konstrukcí haltýřů z 16. a 17. století – „ledniček“ a spížiren, které byly chlazené vodou z mlýnského náhonu. Základ jednoho z haltýřů na českodubském náměstí byl podložen a utěsněn kameny. Šlo o běžné lomové kameny místní proveniencí, ale jeden z nich se přeci jenom lišil: po jeho umytí zjistil specialista na kamenné nástroje Petr Šída, že jde o prastarý pěstní klín vyrobený z jaspisu. Tento nástroj pochází ze samých počátků starší doby kamenné a jeho stáří lze odhadnout nejméně na

Pěstní klín byl vyroben z místní suroviny, z jaspisu pocházejícího z dodnes otevřeného výchozu na Ještědu. Vedle toho, že jde o nejstarší výrobek předchůdců rodu homo sapiens na území Libereckého kraje, je to zároveň nejstarší nástroj, který používal levák! Exponát je uložen ve sbírkách Podještědského muzea v Českém Dubu. Na vlastní oči ho můžete vidět na výstavě *Už 130 let*.

Archeologický objev dřevěných haltýřů na českodubském náměstí se dostal i do literatury: jako kulisu pro spáchání zločinu vraždy si jej nedávno vybral autor historických detektivních příběhů Ladislav Miček, když psal knihu *Poslední haltýř*. Detektivní příběh z dob třicetileté války. **Jan Prostředník**

SKLENĚNÉ VÁNOČNÍ OZDOBY V UNESCO

Od roku 2016 patří k nehmotnému kulturnímu dědictví zásluhou turnovského muzea výroba vánočních ozdob ze skleněných perliček z Poniklé nad Jizerou. Stala se jedním ze 14 kulturních statků z celé České republiky, které jsou zapsány na Národní seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury. Muzeum předložilo k zápisu výrobu tradičních vánočních ozdob ze skleněných foukaných perliček společnosti Rautis z Poniklé na Semilsku v loňském roce a zápis schválil ministr kultury Daniel Herman na doporučení Národní rady pro tradiční lidovou kulturu. Zápis do Národního seznamu je prvním krokem k tomu, aby bylo možné usilovat o zapsání těchto lokálních fenoménů na seznam UNESCO. Na této nominaci pracujeme právě v těchto dnech.

Rukodělná výroba vánočních ozdob ze skleněných perliček se váže k obci Poniklá v Krkonoších. Toto řemeslo navazuje na stoletou tradici výroby vánočních ozdob ze skleněných perel v Podkrkonoší. Historicky se technologie této

rukodělné výroby váže zejména k obcím Benecko, Poniklá a Vítkovice v Podkrkonoší. Centrem výroby se stala obec Poniklá, kde se toto řemeslo provozuje dosud ve firmě Rautis, a. s. Nositeli statku jsou její vlastníci, zaměstnanci a domácí výrobci, kteří s firmou spolupracují. Zápis na prestižní seznam by uvítal i předseda představenstva této malé manufaktury. Věřím, že zápis na seznam pomůže firmu zviditelnit, přiláká nové zákazníky i turisty. Výroba skleněných perliček je z hlediska kulturně-geografické komparace ojedinělý fenomén. Nikde jinde na světě se podobná technologie rukodělné výroby tradičních vánočních ozdob nevyskytuje. Navíc – dnes již unikátní technologie výroby je předávána z generace na generaci. Z mezinárodního hlediska je tedy tato česká tradice zcela výjimečná a skleněné perličky z Poniklé tak mají na zapsání do reprezentativního seznamu nemateriálního kulturního dědictví lidstva velkou šanci.

Vladimíra Jakouběová

ANIMAČNÍ PROGRAM a lá KAROUŠKOVÉ

Od 26. 2. do 1. 5. 2016 jste mohli u nás v muzeu navštívit skvělou výtvarnou výstavu bratrů Valeriána a Ladislava Karouškových. V rámci této výstavy byl poslední týden věnovaný animačním zážitkovému programu spojenému s komentovanou prohlídkou výstavy, určenému studentům středních škol. Studenti prostřednictvím programu lépe pochopili dílo obou umělců, zejména pak princip tvorby malíře Ladislava Karouška. Vcítiti se tak na okamžik do role tohoto významného malíře a skrze tvorbu pochopili význam a symboliku barev. Vizuálně ztvárnili hudbu formou koláže z vytrhávaných barevných papírů. Tímto úkolem nazvaným *Malovaná hudba* jsme se studenty navázali na důležitou úlohu hudby v umělcově tvorbě a na blízký vztah výtvarného umění a hudby obecně. „Sám malíř uvedl, že jednak vnímá přírodu jako hudbu a jednak že maluje a poslouchá při tom hudbu různých žánrů.“ Studenti se tak zaposlouchali například do Beethovenovy 7. symfonie

nebo do jazzových tónů Louise Armstronga či Benny Goodmana.

V roli *Ladislava Karouška* se jmenovalo další výtvarné cvičení, ve kterém měli studenti za úkol domalovat suchými pastely fragment z umělcova obrazu podle vlastní fantazie. Původní, tj. pravou, podobu obrazu neznali. Onen obraz pak podle fragmentu hledali v galerii. V průběhu animace absolvovali studenti i krátký výklad formou aktivizačních otázek k teorii barev. Po každém cvičení pak následovala společná reflexe a zhodnocení. Studenti byli z animace nadšení a práce se suchými pastely i tvorba na hudbu byla pro ně nová a inspirativní. Dokonce tato zkušenost přispěla k uspořádání výtvarné soutěže (pořádané SUPŠ a VOŠ Turnov, paní učitelkou Evou Matyldou Jiříčkovou) nazvané *Malované emoce*, kde jsem měla tu čest být členkou komise. Výstava probíhá do konce srpna v galerii *U Zlatého beránka* v infocentru na náměstí Českého ráje. Tímto vás srdečně zveme.

Veronika Gocová

POSVÍCENÍ NA DLASKOVĚ STATKU

Posvícení – po Vánocích a Velikonocích v minulosti největší událost v obci. Tato oslava bývala spojena s dokončením a posvěcením místního kostela, ale také s ukončením sklizně a dalších polních prací. Posvícení bývalo velmi honosné, několikadenní, a prolínaly se v něm prvky náboženské s pohanskými. Součástí posvícení byla bohoslužba a kněží se organizace i průběhu dalších oslav aktivně účastnili. V zemědělských usedlostech se

uklízelo a zkrášlovalo, pekly se koláče, bábovky a další sladkosti, strojily se hostiny. Sousedé, příbuzní i přespolní se navštěvovali. Postupně se z této oslavy stal obecní svátek ovlivněný světskými radovánkami – stánkovým prodejem, atrakcemi a konzumací krajových posvícenských specialit. Na Dlaslově statku však budete mít možnost vrátit se o dvě století zpět do minulosti, a podívat se na přípravu a oslavu posvícení v době, kdy na

této známé usedlosti hospodařil se svou rodinou, čeledíny a děvečkami písmák Josef Dlask.

Součástí bude i tvůrčí dílna pro děti, kde si budou moct technikou lepené koláže z přírodních materiálů vyrobit reliéfní dekorativní dožínkový věnec. V kulturním programu vystoupí Loutkářský soubor Na Židli, dechová hudba Brodanka, folková kapela Zhasni a chybět nebude ani folklorní vystoupení.

Vladimíra Jakouběová

BYLO V ROVENSKU RANĚ STŘEDOVĚKÉ HRADIŠTĚ?

V Rovensku pod Troskami proběhla v uplynulých dvou letech největší liniová stavba – rekonstrukce vodovodní a kanalizační sítě, při které pochopitelně nemohli chybět turnovští archeologové. Průzkum, který zde souběžně s výkopy probíhal, přinesl celou řadu zajímavých zjištění, která pozměnila naše znalosti o dějinách Rovenska. Kupříkladu nejstarší doklad po lidské činnosti pochází z ulice Na Týně, kde byla ve výkopu mezi domy čp. 467 a 448 nalezena kulturní vrstva. Z uhlíků, které tato vrstva obsahovala, se podařilo získat radiokarbonové datum spadající mezi roky 989–1135. Jde o pozoruhodný nález z období raného středověku, který by mohl naznačovat jistou souvislost s hypotézou Josefa Vítězslava Šimáka o existenci hradiště v poloze Na Týně. Šimák je situoval na polokruhovitý ostroh s kostelem sv. Václava nad soutokem Václavského potoka a Veselky. Jan Filip v knize *Dějinné počátky Českého ráje* z roku 1947 popsal na severní straně ostrohu zbytky

dvou valů. Archeologické nálezy z polohy Na Týně uvádějí J. V. Šimák i Karel Buchtela již na počátku 20. století, kdy byla při jakémsi výkopu v severním valu nalezena vespod původní žlutá hlína (spraš), nad ní vrstva kamenů a hlína a na vrchu pak černá hlína s „hradištními střepy“. Bohužel tyto nálezy se do dnešní doby nezachovaly. V areálu tzv. hradiště Na Týně se uskutečnila v posledních třech desetiletích celá řada výkopů, které byly dozorovány archeologem, ale žádné stopy historických terénů ani archeologické nálezy zde nebyly objeveny. Tedy až do července 2015, kdy jsme objevili zmíněnou vrstvu s uhlíky... Tento nález nelze pokládat za jasný doklad hradiště v poloze Na Týně, ale může svědčit o zatím nespecifikovaných aktivitách našich předků v těchto místech někdy mezi 10. a 12. stoletím.

V příštích číslech Muzejního čtvrtletníku se dozvíte o dalších nálezech, které přinesl archeologický výzkum v Rovensku pod Troskami. **Jan Prostrředník**

(SKORO) NEJSTARŠÍ MINCE V NAŠÍ NUMISMATICKÉ SBÍRCE

Střední brakteát Přemysla Otakara II. z období po jeho korunovaci (1261–1278).

Za dobu své existence se v turnovském muzeu nastřádal úctyhodný soubor platidel, která se do něho dostala nejrůznějším způsobem, ať již formou darů od nejrůznějších regionálních mecenášů a milovníků historie, jejichž jména se často ani do dnešních dnů nedochovala, dále příležitostnými koupěmi či prostřednictvím archeologických nálezů. Díky tomu disponujeme sbírkou, která zabírá časový horizont takřka 1 900 let. Jisté že pro nejstarší zde zastoupené období se jedná pouze o jednotliviny, jako je denár císaře Antonia Pia (vládl 138–161 n. l.) nebo denár císařovny Sabiny, manželky známého císaře Hadriána (117–138 n. l.).

O něco lépe jsme na tom v případě přemyslovské éry, z doby, která se tradičně nazývá denárová. Zde muzejní sbírka začíná denáry Vratislava II., a to jak z knížecího období jeho vlády (1061–1085), tak z královského (1086–1092). Můžeme zde nalézt rovněž několik pozdních exemplářů, které byly raženy již za vlády Přemysla Otakara I. (1198–1230), jenž v druhé polovině své vlády (po roce 1210) začal, byť na stejném metrologickém principu, razit tzv. brakteáty.

Denár Vratislava II. (I.) z období po jeho korunovaci (1086–1092).

Brakteáty, jakožto tehdy módní verze mincí, byly oproti předchozím denárům podstatně většího průměru (kolem 40 mm), ale minimální tloušťky. To široké veřejnosti umožňovalo skládání vyšších početních jednotek za pomoci pouhého přeložení několika na sebe položených mincí, nebo naopak lámáním získat nižší díly nominálu, což značně zlepšilo peněžní oběh.

V průběhu 13. století se začaly objevovat menší verze brakteátů – tzv. malé a střední brakteát. I tyto, zejména z průběhu vlády Přemysla Otakara II. a Václava II., se v našich sbírkách nacházejí, ať již v originální verzi, nebo v podobě věrných replik, které pocházejí z hromadného nálezu, který byl učiněn v roce 1982 v Levínské Olešnici u Nové Paky. **Jiří Sajbt**

Aleš Bartoš
tel.603 315 295
www.abzlatnictvi.cz
zakázková výroba šperků
Muzeum Českého ráje Turnov

ROZHOVOR S... KOLEGY Z POKLADNY A PRODEJNY

Každý, kdo přijde do muzea, se s nimi setká – s našimi kolegy, kteří pracují v pokladně a prodejně muzea. Často jim pomáhají brigádníci, ale chod pracovně stojí na nich. Současný tým Iva Havrdlíková a Adam Jíra funguje skvěle a my víme, že se na něj můžeme spolehnout, což není úplná samozřejmost. Jelikož jsou těmi, kteří naši práci prodávají veřejnosti, nebylo od věci si s nimi popovídat a dozvědět se, jak se muzeum jeví od pokladního okénka.

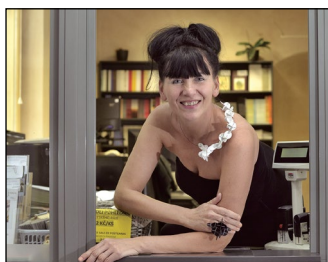
Patříte k našim služebně mladším kolegům, kdy a jak jste se do muzea dostali?

Iva: Do muzea jsem přišla na doporučení přes kolegyni, která se chystala odejít. Vzhledem k tomu, že celý život pracuji s lidmi, tak mi tato pozice přišla přímo „šitá na míru“. Nejprve jsem začínala jako brigádnice na podzim 2014. Na spolupráci v muzeu jsem se velice těšila. Jelikož jsem v kultuře ještě nepracovala, přišlo mi to jako dobrá výzva.

Adam: Před dvěma lety jsem ještě bydlel v Praze, ale měl jsem v Turnově, kde jsem vyrůstal, přítelkyni, která se doslechla, že do muzejní pokladny hledají někoho nového. Nejdříve se mi nechtělo, nedokázal jsem si představit, že bych se vrátil do Turnova, ale na druhou stranu, muzeum tam bylo jediné místo, kde jsem byl ochotný pracovat, tak jsem to zkusil a vyšlo to! Už jsem tady rok a půl a nějakou dobu pravděpodobně ještě zůstanu...

Prozradte nám, prosím, více z Vaší práce, protože ta není jen o tom „prodat vstupenku“.

Iva: Ano, máš pravdu, o tom rychle prodat vstupenku a nechat návštěvníka bez patričních informací to není. Ať už prodáváme

vstupenky, nebo nabízíme suvenýry v našem muzejním obchůdku, tak se návštěvníkům a zákazníkům plně věnujeme, aby od nás odcházeli nejen plni informací a dojmů, ale taktéž spokojeni a nadšeni.

Adam: Tak v prvé řadě jsme v kontaktu s návštěvníkem, což je hodně důležité a zodpovědné. Musíme každého informovat o našich sbírkách a také novinkách, nadchnout je, aby si prohlídku ještě více užili. Což se většinou daří, protože naše muzeum je velice rozmanité a každý si tady najde, co ho zaujme. To ostatní, jako prodej suvenýrů a knížek, už je jen takový bonus, tím hlavním, co si návštěvník odnáší, je zážitek, vzpomínka a dojem, že se dozvěděl něco nového. Rádi pak slyšíme, když dorazí někdo zdaleka s tím, že už u nás byl a tak se mu tady líbilo, že se musel přijít podívat znovu!

Vzpomenete si na nějaký kuriózní zážitek s návštěvníky? Já například nezapomenu, jak jsem jednou při víkendové službě snad tři čtvrtě hodiny vysvětlovala japonské turistce, že během půl hodiny, která jí zbývala do odjezdu, nestihne navštívit Hrubou Skálu i Dláskův statek. Nestihla nakonec ani muzeum.

Iva: Já mám drobných kuriózních zážitků opravdu hodně, takže

je těžké vybrat jeden za všechny. Nedávno jsem zažila milou situaci, když v našem obchůdku již postarší elegantní dáma kupovala šperk pro svoji dceru a zkoušela ho na mně. Říkala jsem jí, že by mne opravdu těšilo dostat od své maminky takový šperk, a paní mi obratem nabídla, že mě ráda adoptuje. Obě jsme se tomu zasmály a ona se dokonce později vrátila se svojí skutečnou dcerou, aby jí mě představila jako nově získanou sestru... Veselých historek je opravdu mnoho a vždy končí úsměvem.

Adam: Často si nás návštěvníci pletou s informačním centrem. Takže radíme, kam si mají zajít na oběd, kudy na nádraží (nejlépe, když jim na internetu vyhledáme spoje), kde co prodávají... a nejvíc nás pobaví, když si myslí, že když pracujeme v muzeu, víme úplně všechno o všem. Překvapivě často pátrají po konkrétní knize, ve které by se například mělo psát o nějakém jejich předkovi, který žil ve zdejších kraji. Samozřejmě neznají ani název, ani autora. Nebo si pamatují nějaký obrázek v knize, kterou někde zahlédli, a opět neznají žádnou doplňující informaci. To se pak hledá špatně. Nedávno přišel pán a ptal se kolegyně, jestli ví, že v naší ulici někoho zastřelili?! Kolegyně se lekla, že došlo k tragické události, ale pán odvětil, že se to mělo stát v roce 1945 před základní školou. Velmi se divil, že to kolegyně neví, když přece pracuje v muzeu!

Napadá vás ještě něco, co byste čtenářům rádi sdělili?

Iva: Práce s lidmi je práce nejtěžší, ale rozhodně nejkrásnější, alespoň v podání těch, kteří ji mají od srdce rádi. Je velice příjemné, když návštěvníci odchází spokojení, poděkují za naši ochotu, a pak nás třeba doporučují svým známým. Nejkrásnější je, když návštěvník, který přišel v ne úplně dobré náladě (což se stává), odchází s úsměvem (a to se stává také často).

Adam: Mě nejvíce těší hlavně to, že mohu návštěvníkům přímo zprostředkovat práci celého našeho muzejního kolektivu a naopak od nich získat zpětnou vazbu, což je velice důležité, aby se muzeum dále rozvíjelo a nabídlo veřejnosti to, co je pro ni přínosem, nejen jako zábrava, ale i určitá forma vzdělání. Což osobně považuji za jeden z hlavních úkolů muzea jako takového.

A tradiční otázka na závěr – jak by mělo naše muzeum vypadat za deset let? Co byste tu rádi viděli?

Iva: Za deset let se budu pomalu blížit k důchodu, ale ráda bych v muzeu stále pracovala. Přála bych si, aby výstavy a akce, kterých pořádáme opravdu hodně, byly stále pestré, poutavé a poučné, jako jsou nyní.

Adam: Netuším, jestli sem za deset let budu chodit jako muzejník, nebo se vracet jako návštěvník, věřím ale, že na tom muzeu bude stále dobře, a bude mě těšit, že jsem k tomu svým malým dílem přispěl.

Děkuji oběma za rozhovor!

Alžběta Kulišková

DRINGS

poradenství * software * hardware

Výpočetní technika – kousek od muzea!

- Počítače, příslušenství, digi-fotoaparáty, audiotechnika to vše můžete zakoupit ve Skálově ulici 6 otevřeno ve všední dny 13.30 – 17.30 hodin
- Objednávat můžete i v pohodlí domova nebo kanceláře využijte e-shop na stránkách www.drings.cz!

BARVY
specializovaná prodejna

Nabízíme veškerý sortiment barev k použití v interiérech i exteriérech, autolaky, lazury ad.

Studentská 1727, Turnov • tel./fax: 481 321 180, 602 364 436
www.baryturnov.cz • email: info@baryturnov.cz

ZE SBÍREK MUZEA – ŠPALÍČEK KRAMÁŘSKÝCH PÍSNÍ

Ve sbírce starých tisků je již více než sto let uložena nenápadná malá, ale silná knížka, která (možná překvapivě) pravidelně poutá pozornost badatelů. Je to knížka, která dlouho nebyla správně evidována, protože si s ní nikdo nevěděl rady. Nemá totiž pouze jeden titulní list, podle kterého by se mohla identifikovat, ale má jich rovnou přes sto šedesát. Jak je to možné? Jednoduše: jedná se totiž o tzv. konvolut kramářských tisků – tzv. špalíček.

Kramářské tisky jsou drobné, tiskem vydávané texty, které byly prodávány potulnými hudebníky na trzích, v krámech, na poutích apod. Při prodeji tisků hudebníci jejich texty vyzpěvovali, a tím lákali veřejnost ke koupi, a proto se těmto tiskovinám také říká kramářské písně. Kramářské tisky byly šíře-

ny v mimořádných nákladech a četných variantách a po dlouhá staletí bývaly, spolu s modlitebními knihami, jediným čtivem běžného obyvatelstva, které díky nim získávalo nejen informace o dění (kramářské tisky se někdy označují za předchůdce novin), ale i výrazně formovalo své názory. V turnovském muzeu máme díky Scheybalově pozůstalosti jednu z největších sbírek kramářských tisků v republice, většinou zachovaných jako jednotlivé kousky. Mnoho majitelů si ale své kramářské písničky svazovalo dohromady a vytvářelo si vlastní knihy, pro které se vžil označení špalíček.

Vlastníme několik špalíčků, ten, který vám představujeme, je ale výjimečný. Je to jeden z nejstarších dochovaných špalíčků vůbec, navíc máme poměrně dobře zmapovaný jeho původ. Pochází z Libiče a obsahuje tisky z let 1693 až 1755. První zprávy o něm přinesl už Josef Vítězslav Šimák v sérii článků uveřejněných v *Časopise Českého muzea* v letech 1917–1918. Šimák špalíček objevil v červenci 1914 na výstavě v Českém Dubu a přemluvil správce tamní školy, aby ho předal do turnovského muzea jakožto vzácný exemplář. Špalíček obsahuje 167 písní, z toho je 112 německých a 55 českých, a také 65 rukopis-

ných (majitel si opsal tisky, které nesehnal v tištěném originále), to vše na 337 listech. Zajímavé je, že díky německému badateli Dr. Gatterovi z Mnichova jsme se nedávno dozvěděli, kdo byl oním prvním majitelem. Byl to překvapivě saský šlechtic Otto Bernhard Benjamin Johann Nepomuk Franziskus Xaver von Zetzschwitz, žijící v letech 1707–1782.

V roce 2015 jsme sehnali dotaci na restaurování špalíčku a nechali

jsme ho i digitalizovat. Díky tomu si jej můžete prohlédnout, a třeba i pročíst (stejně jako Dr. Gatter), na našich webových stránkách v sekci knihovna. Originální špalíček bude vystaven v září na výstavě *Už 130 let*. V září také zahájíme výstavu o kramářských písních – *Píseň strašlivá*.

Alžběta Kulíšková

STALO SE PŘED STO LETY V TURNOVĚ A OKOLÍ

U příležitosti 50. výročí prusko-rakouské války byl upraven prostor pochovaných obětí tohoto konfliktu na hruštickém hřbitově, a to díky *Spolku pro udržování pomníků vojáků padlých ve válce roku 1866*. Většinu květin pro výzdobu těchto hrobů věnoval zahradnický závod V. Maška v Turnově, květiny naranžoval vrchní zahradník tohoto závodu pan Matura. * Městská rada se usnesla, že je třeba zřídit pro pana starostu reprezentační místnost. Místnost byla posléze opatřena moderním nábytkem, který pocházel z dílny turnovské firmy Františka Šefra. * Schůze obecního zastupitelstva se v předvečer narozenin císaře Františka Josefa I. dne 17. srpna konala v zasedací síni radnice, která byla skvostně ozdobena zelení v čele s obrazem mocnáře. Po slavnostním projevu následovalo hlučné sborové „sláva císaři“. Při této příležitosti byla městskou radou založena nadace pro nemajetné, práce neschopné vojiny a pro vdovy

Výsledky činnosti dámského odboru Červeného kříže v Turnově byly ve válečných letech obdivuhodné. Sbírkou probíhaly prakticky neustále.

a sirotky po padlých vojinech z Turnova. * 14. září 1916 oslavil šedesáté narozeniny pan císařský rada Josef Mašek, rytíř řádu Františka Josefa a ředitel zdejší c. k. odborné školy. * V září se v místním periodiku objevila drobná zpráva připomínající, že „památky z nynější války jako různé lístky poštovní, z pole i ze zajetí, fotografie vojáků, odznaky, medaile

a jiné, měly by býti ukládány v muzeu, aby dochovány byly pro doby příští“. (Což se z části také stalo). * Do Turnova bylo ze Železného Brodu telefonicky oznámeno, že se protrhla údolní přehrada na Bílé Desné (18. září) a že hrozí povodeň. Správa města učinila všechna opatření a rozestavila v noci podél Jizery hlídky. Voda sice začala u Turnova

stoupat, ale z břehů se nevybila. Neštěstí si v obci pod přehradou vyžádalo celkem 65 lidských životů a bez střechy nad hlavou náhle zůstalo 307 osob. * V září 1916 bylo oznámeno uzavření hotelu pana Bendy (čp. 3) z důvodu současné válečné situace. Obecní obyvatelstvo města doufá, „že v brzké době budou opět oživeny lokály, v nichž scházela se vybraná společnost a milé sousedstvo turnovské“. * Před sto lety, 27. září, zorganizoval na turnovské Střelnici Společenský pivovar a velkostatek hostinských na Malém Rohozci svou první valnou schůzi. Řešil se klesající odběr piva, stoupající ceny surovin a pokles pracovní síly. * Zdejší továrna firmy Fotr a Boháček (dnes JUTA) zajistila pro své dělníky uhlí, brambory, zeleninu a jiné nutné potraviny za nízké ceny. * Podle dohody střeoevropských mocností skončil letní čas o půlnoci z 30. září na 1. října, resp. v jednu hodinu po půlnoci se čas posunul zpět na půlnoc. David Marek

VÝSTAVY A AKCE V ČERVENCI, SRPNU A ZÁŘÍ

GALERIE

19. 5. – 31. 12. Už 130 let.
Výstava k výročí muzea.

VÝSTAVNÍ SÁL

29. 6. – 30. 10. 500 let od přestaveb Hrubého Rohozce – Pozdní gotika a raná renesance v Českém ráji.

KAMENÁŘSKÝ DŮM

Do 28. 8. 100 let skautingu v Turnově.

8. 9. – 6. 11. Píseň strašlivá. Výstava kramářských písní z jedinečné muzejní sbírky. Řemeslnické soboty. V každou prázdninovou sobotu si můžete vyzkoušet různá řemesla!

DLASKŮV STATEK

Já, Josef Dlask – návrat hospodáře. U příležitosti výročí Dlaskova statku se v něm znovu zabydlel písmák Josef Dlask. Loutkářské neděle. Loutková představení pro děti. 24. 9. Posvícení na Dlaskově statku. Oslavy tradičního svátku

AKCE

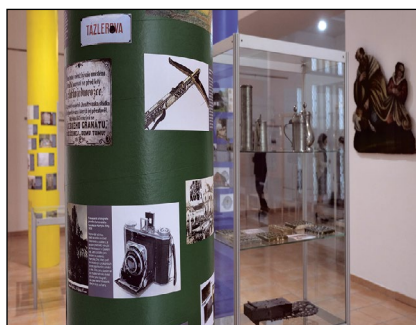
Mineralogické úterky (prázdniny). Řemeslnické soboty (prázdniny). Loutkářské neděle na Dlaskově statku (prázdniny). Komentované výstavy (prázdniny). 10. 9. Musica Helvetica koncert švýcarského pěveckého sboru.

FOTOOHLÉDNUTÍ ZA MINULÝM ČTVRTLETÍM

Skončilo jedno z nejvíce nabitých čtvrtletí posledních let. Slavili jsme 300 let Dlaskova statku. Oslavy navštívili manželé Dlaskovi i hrabata Desfours (samozřejmě v podání herců). Otevřena byla nová expozice Já, Josef Dlask.

Slavilo i muzeum, a to 130 let své existence. Otevřena byla výstava Už 130 let, na které se nenudí ani děti, gratulovalo se jubilující paní ředitelce Jakouběové, která vše muzea stojí už 30 let, a květinou jsme poděkovali i naši služebně nejstarší kolegyni Jitce Petruškové. Vzácní hosté pak pokřtili novou knihu Lidové stavby Libereckého kraje. Následovala Muzejní noc.

Nepřipomenout zde naše Staročeské řemeslnické trhy s rekordní účastí návštěvníků a s mimořádně skvělým programem, který připravila kolegyně Marcela Beranová (na fotografii záběr z koncertu Radima Hladíka), by byla chyba. Kdo jste je nenavštívili, máte čeho litovat. Příště si je určitě nenechte ujít!

NAVŠTIVTE U NÁS, CO SE DÁ

MUZEJNÍ PRODEJNA

šperky,
drahé kameny, sklo,
bižuterie, regionální
speciality, sladkosti,
knihy, mapy

ZLATNÍCI V KAMENÁŘI

autorské šperky,
zakázková výroba,
snubní prsteny,
drahokamy,
ukázky řemesla

DLASKŮV STATEK

národní kulturní
památka
vesnická domácnost
a hospodářství
v 19. století

Muzejní čtvrtletník vydává Muzeum Českého ráje v Turnově. Povolení MK ČR – E 15658. ISSN: 1801-4054. Odpovědná redaktorka: Mgr. Alžběta Kulíšková. Grafická úprava: pch, sazba: AK. Tisk: Tiskárna UNIPRESS, s.r.o. Svobodova 1431, Turnov, tel. 481 319 411. Uzávěrka tohoto čísla byla 20. června 2016. Na vydávání Muzejního čtvrtletníku přispívá Město Turnov. Muzejní čtvrtletník je k dostání zdarma na pokladně muzea a v informačních centrech a muzeích v okolí Turnova.

OTEVÍRACÍ DOBA: MUZEUM a KAMENÁŘSKÝ DŮM: Úterý až neděle: 9.00–17.00.

DLASKŮV STATEK: Úterý až neděle: 9.00–17.00 (v červenci a srpnu), 9.00–16.00 (v září)

Pro aktuální informace sledujte webové stránky muzea! Změna programu i otevírací doby může nastat.

